

SAMHÄLLSKUNSKAP
4-6
GRUNDBOK

MICHAEL ENGSTRÖM

CAPENSIS FÖRLAG AB

SPRÅKGRANSKNING
Elin Herrmann och Rebecka Wagersten

VÄRDEFULLA SYNPKTER PÅ INNEHÅLLET
*Oskar Anderzén, Jonas Cederquist, Maria Engstrand,
Elin Herrmann, Camilla Kempe, Julius Wiklund och
Mogärdeskolans elever*

*Capensis förlag AB
Falköping
www.capensis.se
e-postadress: info@capensis.se*

© 2021 *Limnea utbildning AB
och Michael Engström*

ISBN-13:978-91-85887-96-5

*Första upplagan 2021
Första tryckningen 2021
Tryck: GPS Group, Österrike*

*Redaktör och grafik:
Jan Wiklund*

*Teckningar:
Henry Ståhle*

*Framsida:
"Vad är klockan?" Henry Ståhle*

Boken är skyddad av upphovsrättslagen.

TILL ELEVER, VÅRDNADSHAVARE OCH LÄRARE

Kunskaper i samhällskunskap behövs för att förstå hur vi lever tillsammans idag och för att vi tillsammans ska kunna forma det samhälle vi vill ha i framtiden.

Undervisningen i grundskolans samhällskunskap ska ge eleverna förutsättningar att utveckla flera olika kunskaper och förmågor inom ämnesområdet. Min förhoppning är att den här läroboken ska hjälpa eleverna att göra det.

De reviderade kursplanerna i grundskolan, det vill säga ändringsförfattningen SKOLFS 2020:93, träder i kraft 1 juli 2021. Förändringarna innebär att vi har reviderat vår samhällskunskapsbok från 2017.

Capensis tre principer vid läromedelsproduktion

Samhällskunskap 4-6 är skriven utifrån Capensis tre viktiga principer - att konkretisera det centrala innehållet, att ha en tydlig struktur och att göra ämnet enkelt att förstå.

1. Att konkretisera det centrala innehållet

Ambitionen med boken är att konkretisera det centrala innehållet, det vill säga det som undervisningen i samhällskunskap ska behandla.

2. En tydlig struktur

Bokens kapitel är namngivna efter det centrala innehållets 14 delar. Kapitlen är i sin tur grupperade efter kursplanens sex kunskapsområden för att skapa en tydlig struktur.

3. Enkelt att förstå

I boken används ett begränsat antal nya begrepp, vilket gör det enklare för eleverna att i ett första skede se olika sammanhang. De nya begreppen används återkommande i brödtext, bildtext och grafik. I slutet av varje kapitel finns dessutom en lista med de viktigaste begreppen förklarade ytterligare en gång.

Diskussioner

Bokens helhet med texter, begrepp, frågor, bilder, grafik och diagram ska förhoppningsvis utgöra en grund för olika diskussioner. I diskussionerna tränar eleverna sig i att skapa egna ståndpunkter och att förstå hur samhället kan tolkas.

Övningsbok

Till grundboken hör en övningsbok. I den ges möjlighet att repetera grundbokens begrepp och innehåll samt att resonera kring och diskutera samhällskunskap. Här finns också diagnoser som hjälper elever och lärare att bedöma kunskapsutvecklingen.

Lycka till önskar Michael!

Vetlanda, 14 april 2021

INNEHÅLL

VAD ÄR SAMHÄLLSKUNSKAP?	8	OFFENTLIG EKONOMI	40
Samhälle	9	Skatt	41
Demokrati	10	Politikerna beslutar om den offentliga ekonomin	42
Medborgare	11	Företagens ekonomi	43
Staten	12	Det ekonomiska kretsloppet	44
Rättvisa	14	Begrepp i kapitlet	45
INDIVIDER OCH GEMENSKAPER	15	EKONOMISKA OCH SOCIALA VILLKOR FÖR BARN	46
SOCIALA ROLLER OCH NORMER	16	Fattiga och rika familjer	47
Familjer	17	Barnarbete	48
Barn i familjen	18	Vad kan ändras?	50
Ett barn växer upp	20	Begrepp i kapitlet	50
Killar och tjejer i populärkultur och media	22	BESLUTSFATTANDE OCH POLITISKA IDÉER	51
Jämställdhet	24	DEMOKRATI	52
Begrepp i kapitlet	25	Diktatur	53
SOCIALA SKYDDSNÄT	26	Att vara med och påverka	54
Barn i fattiga familjer	27	Klassråd och elevråd	56
Kränkningar och mobbning	28	Begrepp i kapitlet	57
Väld	30	POLITIK	58
Begrepp i kapitlet	32	Politiska val	59
SAMHÄLLSRESURSER OCH FÖRDELNING	33	Så här går valet till	60
PRIVATEKONOMI	34	Riksdag och regering	62
Inkomster	35	Svensk politik	64
Spara	36	Politiska frågor i kommun, region och riksdag	66
Utgifter	37	Begrepp i kapitlet	68
Kontant, låna eller avbetalning	38		
Begrepp i kapitlet	39		

RÄTTIGHETER OCH RÄTTSSKIPNING	69	INFORMATION OCH KOMMUNIKATION	101
LAGSTIFTNING	70	INFORMATIONSSPRIDNING I	102
Lagar	71	OLIKA MEDIER	
Grundlagar	72	Kommunikation	103
Allemansrätten	73	Fakta, reklam, åsikt och informations- spridning	104
Brott och straff	74	Nyheter och underhållning i media	105
Exempel på brott och straff	76	Journalister granskar	106
Varför brott? Varför straff?	77	Dagstidningar	107
Rättsväsendet	78	Tv och radio	108
Från brott till straff	79	Internet	109
Problem med brottslighet	82	Reklam	110
Begrepp i kapitlet	83	Olika sorters reklam	111
MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER	84	Samhällsinformation	112
Exempel på mänskliga rättigheter	85	Begrepp i kapitlet	112
FN:s barnkonvention	86	ANSVARFULLT ANVÄNDANDE AV	114
Likabehandling och skydd mot diskriminering	88	MEDIA	
Begrepp i kapitlet	89	Källkritiska frågor om sociala medier	116
NATIONELLA MINORITETER	90	Begrepp i kapitlet	116
Sverigefinnar	91	GRANSKNING AV	117
Tornedalingar	92	SAMHÄLLSFRÅGOR	
Judar	93	OLIKA PERSPEKTIV PÅ SAMHÄLLS- FRÅGOR	118
Romer	94	Diktatur	120
Samer - ett urfolk	95	Begrepp i kapitlet	121
Vem är du?	99	KÄLLKRITIK	122
Begrepp i kapitlet	100	Källkritik när du använder digitala medier	124
		Begrepp i kapitlet	125
		FLER BEGREPP	126
		REGISTER	132
		PERSONREGISTER	136
		BILDFÖRTECKNING	137

ETT BARN VÄXER UPP

Hur har du blivit den du är? Varför tänker du som du gör? Tänk dig att du skulle ha vuxit upp i ett annat land eller med andra föräldrar. Skulle du ha varit likadan då?

Uppfostran

Det är i familjen som du får dina första möten med andra människor. Du lär dig att göra som dina föräldrar och att ta efter dem. De berättar för dig och visar dig hur de vill att du ska göra i olika situationer. Föräldrarna vill också att du ska ha samma normer som de har. Det kallas för uppfostran.

Dina föräldrar och dina kompisars föräldrar kan ha olika åsikter om hur barn ska uppfostras och vilka regler som gäller på fritiden. Det beror bland annat på hur de själva blev uppfostrade av sina föräldrar.

Beslutsfattande i familjen

Medlemmarna i en familj har olika sociala roller. Det kan till exempel gälla vem som ska bestämma om olika saker. I vissa familjer bestämmer någon eller några mer än de andra. Det kan också vara så

att någon har mer att säga till om maten och någon annan mer om städningen. Hur fattas besluten i din familj?

Barn

Ska barn vara med och fatta beslut i en familj? Ibland tycker du kanske att dina föräldrar bestämmer för mycket. Du vill kanske vara med och påverka mer än vad du får. Det här gäller många barn, men det är föräldrarna som har rätten att bestämma i vissa frågor eftersom de också måste ta ansvar för sina beslut.

Skolan

I förskolan och i skolan träffar du andra vuxna som inte alltid tänker likadant som dina föräldrar. Du träffar också många barn som har fått en annan uppfostran av sina föräldrar än den du har fått. I skolan tränar du på att klara av situationer som är annorlunda jämfört med dem du möter hemma. Du uppför dig troligen på olika sätt beroende på om du är hemma, i skolan eller med dina kompisar.

Fritiden

På din fritid träffar du kanske andra vuxna och barn som påverkar dig. När du är tillsammans med ledare och andra barn exempelvis en scoutgrupp eller i ett basketlag möter du kanske ett annat sätt att tänka än det du är van vid. Alla dessa möten påverkar dig och ditt sätt att vara.

Kompisgruppen

När du blir äldre påverkas du mer av dina kompisar. Ibland kan kanske kompisar få dig att göra saker som du egentligen inte vill göra. Det kan vara svårt att säga nej till sina kompisar på grund av rädsla att bli lämnad ensam och utanför. Det kallas för grupptryck. Om du råkar ut för grupptryck måste du fundera över vad som är bäst för dig. Bra kompisar lyssnar på varandra och tvingar inte varandra att göra dåliga saker.

Könsroller

Hur ska en tjej vara? Ska en tjej vara mjuk och känslig? Hur ska en kille vara? Ska en kille vara tuff och hård? Ska en kille strunta i skolan och en tjej plugga?

Tjejer och killar har ofta olika sociala roller. Förväntningarna som finns på tjejer och killar beroende på vilket kön de har kallas för könsroller. De kan vara svåra att förändra.

Könsrollerna märks tydligt när vi väljer vad vi vill arbeta med. Det är få män som är lärare på lågstadiet och det är få kvinnor som är brandmän. Varför är det så? Måste det vara så?

Sexualitet

Sexualitet är en viktig del av människors liv. Det är sexualiteten som gör att vi människor skaffar barn. Sexualiteten gör också att vi söker efter kärlek och närhet med andra människor.

Människors sexualitet har varit och är styrd av normer i samhället. Det finns många som vill bestämma över andra människors sexualitet, men det är du själv som ska bestämma över hur du vill leva ditt liv.

Vem är tjej och vem är kille?

En del killar känner sig egentligen som tjejer och en del tjejer som killar. De trivs inte i sina egna kroppar utan känner att de har mer gemensamt med det andra könet.

KONTANT, LÅNA ELLER AVBETALNING

När något ska köpas kan vi ibland välja hur vi vill betala. Vi kan välja att betala allt på en gång (kontant betalning) eller betala lite varje månad till affären (avbetalning).

Att betala kontant

Det är vanligast att betala hela summan för det som köps på en gång. Det kallas för att betala kontant. Betalningen kan göras med ett bankkort, med Swish eller med sedlar och mynt.

Att låna för att kunna köpa

När något riktigt dyrt, till exempel en bil eller ett hus, ska köpas behöver de flesta låna pengar för att ha råd. Då går det att låna pengar av en bank. En viss del av lånet ska betalas tillbaka till banken varje månad ända till hela lånet är betalat. Det kallas amortering.

Ränta betalas på lånet

Det kostar att låna pengar. En person som lånar pengar av en bank måste också betala ränta. Det

är en avgift som banken tar ut för att de lånar ut pengarna. Räntan räknas i procent.

Exempel: En person lånar 100 000 kronor för att kunna köpa en bil. Banken vill ha 5 procent i ränta varje år. 5 procent av 100 000 kronor är 5 000 kronor. Räntan blir alltså 5 000 kronor första året.

Banken lånar dina pengar

När du sätter in pengar på banken är det i stället banken som lånar pengar av dig. De betalar också ränta för att de får låna dina pengar.

Avbetalning

Att köpa något på avbetalning betyder att inte betala hela summan på en gång. I stället betalas lite varje månad till affären till allt är betalat. Vid avbetalning måste köparen, precis som när pengar lånas på banken, betala ränta.

Ett exempel med avbetalning

Felix vill köpa en mobil. Butiken säljer den för 8 000 kronor. Felix har inte så mycket pengar. Butiken erbjuder då Felix att köpa mobilen på avbetalning. De säger att han kan få mobilen nu om han betalar 600 kr varje månad under 15 månader. I det priset ingår ränta och avgifter som butiken vill ha för att de måste vänta på att få pengarna.

Kontant betalning: 8 000 kronor

Avbetalning: $15 \cdot 600 = 9\,000$ kronor

Mobilen blir alltså 1 000 kronor dyrare. Att köpa på avbetalning är dyrare, ibland mycket dyrare, än att betala hela summan på en gång.

**LÅNA 24 000 KR
I 24 MÅNADER**

ANSÖK NU!

o kr aviavgift
o kr uppläggningsavgift
o kr kreditkostnad

Kontakta oss på
www.dodumom.se
och få pengarna i handen

BEGREPP I KAPITLET

Amortering Att betala en del av ett lån.

Arbetsgivare En arbetsgivare betalar ut lön till en anställd person som arbetar.

Avbetalning Att betala lite varje månad för en vara eller tjänst ända till allt är betalat.

Barnbidrag Pengar som delas ut till alla föräldrar/vårdnadshavare som har barn.

Bidrag Pengar som staten och kommunerna ger till invånarna för att alla ska kunna leva ett bra liv.

Bostadsbidrag Ett bidrag till personer som inte har råd att betala sitt boende.

Budget En plan över hur pengarna ska användas för att de ska räcka till.

Ekonomi Att använda pengarna så att de räcker till allt som behövs.

Ensamhushåll Ett hushåll som består av en enda person.

Försörjningsstöd Ett ekonomiskt stöd till de hushåll som inte får pengarna att räcka till.

Hushåll Består av en eller flera personer som lever tillsammans och sköter sin ekonomi tillsammans.

Inkomster Pengar som ett hushåll får.

Konsumtion Att använda pengar till att köpa varor och tjänster.

Kontant betalning Att betala hela summan på en gång.

Lön Alla som arbetar får sin lön (pengar) utbetald av sin arbetsgivare.

Privatekonomi Hur människor använder sina egna pengar.

Ränta En avgift som bankerna tar ut när de lånar ut pengar. Banken betalar också ränta till personer som sparar pengar i banken.

Skatt Pengar som betalas in till kommunerna, regionerna och staten.

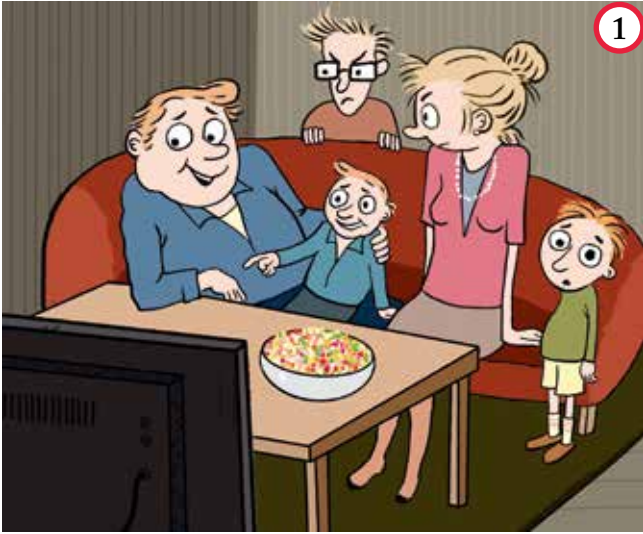
Spara Att lägga undan en del av sina pengar.

Stöd för arbetslösa Ett ekonomiskt stöd som betalas ut till personer utan arbete till de får ett nytt arbete.

Tjänster När vi köper en tjänst betalar vi för att få hjälp med något, till exempel klippa håret hos frisören eller laga bilen.

Utgifter Kostnader. Pengar som används för att betala för olika saker.

SÅ HÄR GÅR VALET TILL

1. Politisk debatt visas i tv

Före valet gäller det att ta reda på vad de olika partierna tycker i olika frågor. Det görs exempelvis genom att se på politiska debatter i tv.

2. Röstkort kommer hem i postlådan

Några veckor före valet får alla som har rätt att rösta ett röstkort. Där står vart just den personen ska gå för att rösta.

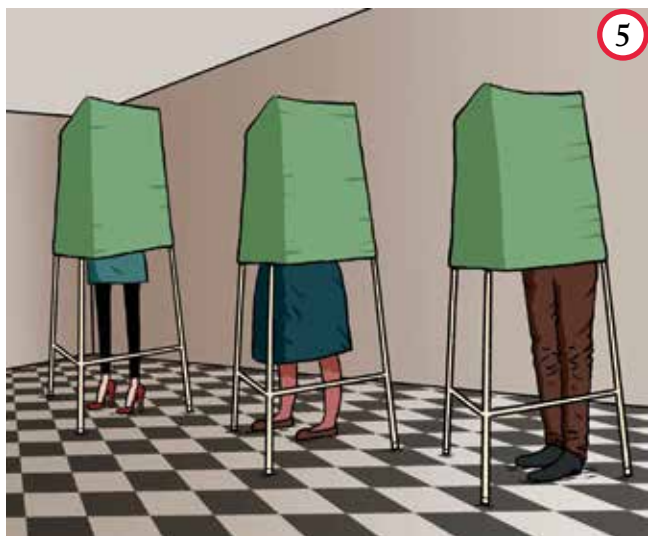
3. Vallokal

Röstningen sker i en vallokal. Den ligger ofta i en skola i området där de som ska rösta bor.

4. Valsedlar

I vallokalen finns det valsedlar för alla partier som ställer upp i valet.

5. Valbås

När personen som ska rösta har bestämt sig går han/hon in i ett valbås och stoppar ned en valsedel i varje kuvert, ett för riksdagsvalet, ett för regionvalet och ett för kommunalvalet.

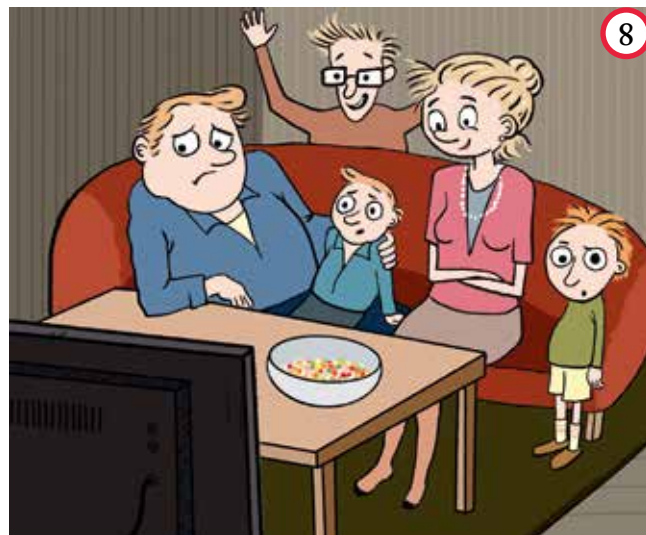
6. Valurna

Kuverten läggs i en valurna och personalen i vallokalen kryssar för alla som har röstat i en lista (röstlängd).

7. Rösträkning

Klockan 20.00 stängs vallokalerna och rösterna börjar räknas.

8. Resultatet visas i tv

När vallokalerna har stängt är det spännande att följa resultatet i valet framför tv:n.

5. Polisen vet vilka som brukar göra den här typen av inbrott i staden. De försöker ta reda på mer om de här personerna och var de var någonstans natten när inbrottet skedde. En av dem, en kvinna, visar sig vara extra misstänkt. Nu påbörjar polisen en undersökning tillsammans med en åklagare.

6. Polisen griper den misstänkta kvinnan och tar henne till polisstationen. De frågar ut (förhör) kvinnan och åker även hem till henne och letar igenom hennes bostad, en så kallad husrannsakan. Eftersom polisen tror att kvinnan är skyldig anställs hon, vilket betyder att hon blir inlåst i en cell.

7. Polisen hittar några av surfplattorna i lägenheten. En åklagare bestämmer nu att den misstänkta kvinnan ska häktas. Hon måste sitta inlåst. Då kan hon inte förstöra några bevis och inte heller begå andra brott. Polisen fortsätter med sin undersökning.

8. Åklagaren går igenom allt som han/hon vet om brottet. Åklagaren är säker på att kvinnan har gjort brottet och väcker åtal. Det betyder att det blir en rättegång i en domstol.

9. Den misstänkta kvinnan får hjälp av en advokat. Advokater är experter på lagar och på att hjälpa misstänkta under en rättegång.

10. Under rättegången får den misstänkta kvinnan berätta om vad som hände. Vittnet, som såg en kvinna på skolgården, får också berätta om vad han såg. Åklagaren berättar vilka bevis som finns mot kvinnan, till exempel vad vittnet har berättat och att surfplattorna hittades i hennes bostad. Därefter avgör domstolen om kvinnan är skyldig eller inte.

11. Om domstolen är säker på att kvinnan är skyldig bestäms också vilket straff hon ska få. Hon får sin dom. Är domstolen däremot osäker på om den misstänkta kvinnan är skyldig släpps hon genast fri.

12. Domstolen var säkra på att kvinnan var skyldig till inbrottet. Hon har begått liknande brott tidigare. Därför blir straffet fängelse.

INFORMATIONSSPRIDNING I OLIKA MEDIER

Flygplats utanför London år 1948. På den tiden var dagstidningen viktig för att sprida nyheter.

En kompis berättar något för dig, du läser något i en tidning eller ser något på tv. Det du kan höra, läsa och se kallas information.

Det finns olika typer av information, till exempel fakta, åsikter och reklam. Ibland kan det upplevas som om det finns för mycket information. Då kan det vara svårt att hitta den information som vi är intresserade av.

Vi är nyfikna

De flesta av oss är nyfikna. Vi vill veta vad som har hänt och vad som kanske kommer att hända. Vi vill ha information om olika saker. Det kan vara

helt ny information (nyhet), fakta om något som vi vill köpa eller vilken tid simhallen är öppen.

Massmedier

Information och underhållning kan spridas via olika medier, till exempel högtalare, böcker, tidningar, radio, tv och internet. Informationen och underhållningen når då en massa människor. Medier kallas därför också för massmedier.

För 100 år sedan kunde det ta lång tid att få reda på vad som hade hänt i världen. Idag går det mycket fort. Det är lätt att hitta information på olika sätt.

KOMMUNIKATION

När du muntligt eller skriftligt utbyter tankar med någon kallas det för kommunikation. Du kommunicerar med någon.

Det finns många olika sätt att kommunicera på. Vanligast är att kommunicera genom att prata med andra, vilket kan ske direkt eller i telefon.

När två människor kommunicerar finns det alltid en avsändare och en mottagare. Personen som ger informationen är avsändare medan den som tar emot informationen är mottagare.

Kommunikation genom att prata med varandra.

Envägskommunikation

När bara en person pratar och alla andra lyssnar kallas det för envägskommunikation. En lärare som pratar länge under en lektion och inte vill bli avbruten ägnar sig åt envägskommunikation. Eleverna ges ingen möjlighet att diskutera och vara delaktiga.

Att läsa en tidning eller att se på ett tv-program är också envägskommunikation. Du får information från någon, men du kan inte diskutera innehållet med den som ger dig informationen.

När läraren pratar för länge (envägskommunikation) är det lätt att bli trött.

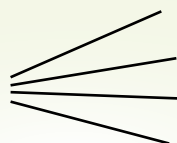
FRÅN AVSÄNDARE TILL MOTTAGARE

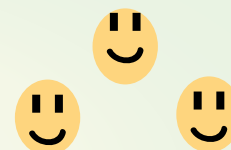
En journalist som arbetar på en tidning, i radio eller på tv.

Medier (radio, tv, internet, tidningar)

Information

Ett flertal mottagare

OLIKA PERSPEKTIV PÅ SAMHÄLLSFRÅGOR

En samhällsfråga är något som berör många människor i samhället. Det kan vara nästan vad som helst, till exempel om kommunen ska bygga en ny skatepark eller hur problemen med jordens miljö ska lösas.

Samhällsfrågor diskuteras

Vilka samhällsfrågor är aktuella just nu? Det kan vi få reda på genom att läsa tidningar eller lyssna på nyhetssändningar i radio och tv. Aktuella samhällsfrågor diskuteras också ofta i sociala medier.

Vissa samhällsfrågor är alltid aktuella, till exempel lag och ordning, sjukvård och landets ekonomi. Ibland dyker det upp nya frågor som känns viktiga.

Olika perspektiv

Det finns olika perspektiv, det vill säga olika sätt att se på saker. Ibland är alla överens om att något behöver förändras, men alla har inte samma syn på hur det ska göras.

Ingen kan sätta sig in i alla frågor i samhället. I stället går det att lyssna på politiker, företagsledare och experter som kan mycket om det som disku-

teras. De brukar inte ljuga, men de kan ha ett eget perspektiv som de gärna skriver och pratar om.

En fråga som har diskuterats länge är energifrågan. Två mer aktuella frågor är sockerskatt och barns tid framför dataskärmar. I alla de här tre frågorna finns det olika perspektiv på vad som är bra och dåligt.

Energifrågan

Ett exempel på en samhällsfråga är hur vi ska producera den energi som vi behöver för att samhället ska fungera. De flesta är överens om att det inte är bra att använda olja, kol och naturgas. Kärnkraft är inte heller bra enligt några. Andra alternativ för att producera energi är att använda biobränsle från skogen, vattenkraft, solceller och vindkraft.

Olika perspektiv på vindkraft

För att få mer elenergi går det att bygga fler vindkraftverk. Det behövs 35 000 vindkraftverk, åtta gånger så många som finns idag, för att producera den elenergi som vi behöver i Sverige. Att bygga fler vindkraftverk låter som en bra lösning, men alla

Biobränsle.

Vattenkraft.

Solceller.

Vindkraft.

tycker inte det. Det finns olika perspektiv i frågan om det är bra eller dåligt med fler vindkraftverk.

Bra med vindkraft

När vindkraftverken används släpper de inte ut växthusgaser som påverkar klimatet. De skapar inte heller något miljöfarligt avfall. När de blir gamla kan de tas ned och det blir inga rester kvar av dem. Det finns stora områden i Sverige där det inte bor så många. Där går det bra att ha vindkraftverk.

Dåligt med vindkraft

Människor som bor nära ett vindkraftverk kan störas av bullret. När många vindkraftverk byggs på samma plats förändras landskapet. Många tycker att det förstör naturen. Vindkraftverk producerar dessutom bara elenergi när det blåser.

Sockerskatt

Att äta för mycket socker är onyttigt. Det finns därför forskare och politiker som tycker att det ska vara en extra skatt på socker. Om läsk och godis blir dyrare kommer vi köpa mindre av det. De som är emot sockerskatt menar att varje individ själv ska få bestämma vad han/hon äter. Annars skulle vi behöva ha extra skatt på allt som är onyttigt.

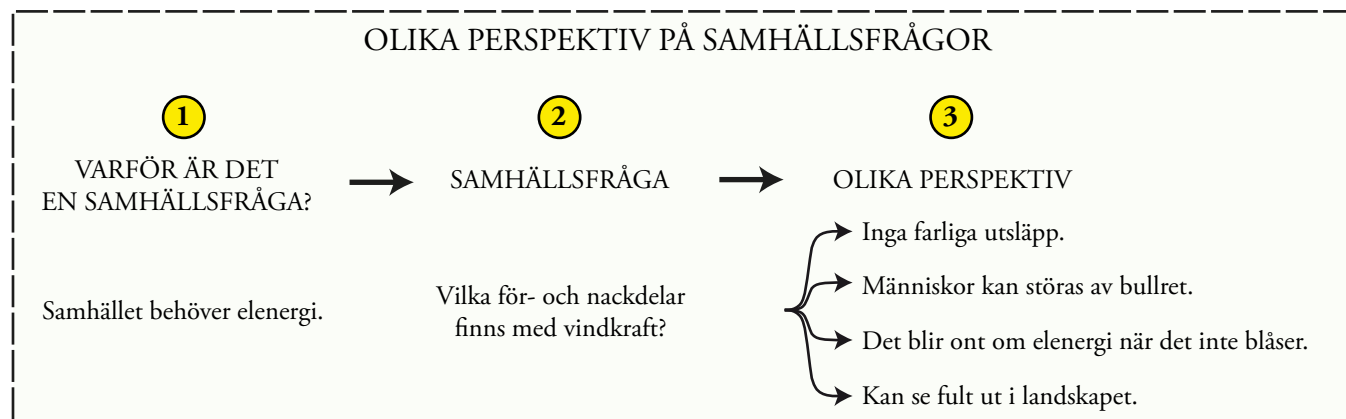

En timme framför datorn i skolan och en timme hemma?

Olika perspektiv på barns datoranvändning

Amerikanska barnläkare säger att barn inte ska titta på dataskärmar mer än två timmar per dygn. De anser att längre tid gör att barn får sämre syn och fler behöver glasögon. Barnen får dessutom för lite motion och träffar inte heller andra människor.

Många som bestämmer om skolfrågor i Sverige tycker att barn ska använda datorer och surfplattor så mycket som möjligt i skolan. De anser att det är viktigt att barn lär sig använda digitala hjälpmedel även om det blir mer än två timmar per dag. Hemma är det föräldrarna som ska bestämma om dator, tv, mobil och motion.

FLER BEGREPP

INDIVIDER OCH GEMENSKAPER

Allmän välfärd Tjänster som samhället erbjuder alla medborgare, till exempel sjukvård och skola.

Anhöriginvandring Människor som bor i andra länder får uppehållstillstånd i Sverige om de har släktingar här.

Arbetskraftsinvandring En person flyttar till ett annat land för att han/hon har fått ett arbete där.

Asyl En person som är förföljd i sitt hemland kan söka asyl (skydd) i ett annat land.

Asylsökande En person som har ansökt om asyl.

Bidragsberoende En person som inte kan försörja sig själv och är beroende av ekonomiskt stöd från samhället.

Bisexuell En person som kan bli kär i personer av båda könen.

Emigration Utvandring. När personer flyttar ut från ett land.

Enskild vårdnad Endast en vårdnadshavare/förälder ansvarar för att barnet får vad det behöver och har rätt till.

Etnisk tillhörighet En grupp människor som känner samhörighet utifrån sin historia, geografi och/eller kultur.

Existensminimum Minsta summa pengar som en person behöver för att kunna leva ett bra liv.

Extrafamilj, bonusfamilj En familj som ett barn inte är tillsammans med så ofta.

Flyktingar Människor som har flytt från krig eller allvarliga trakasserier.

Friends En svensk organisation utan vinstintresse som arbetar för att stoppa kränkningar och mobbning bland barn.

Frivilligorganisationer Organisationer där människor arbetar frivilligt (gratis) med olika uppgifter i samhället.

Fyrklöverfamilj En familj med tre eller fyra föräldrar.

Förebild Ofta en person som är värd att efterlikna, ett föredöme.

Föräldraförsäkring Ett ekonomiskt stöd till småbarnsföräldrar för att de ska kunna ta hand om sitt barn i hemmet.

Gemensam vårdnad Båda föräldrarna är vårdnadshavare och ansvarar för att barnet får vad det behöver och har rätt till.

Hbtqi Förkortning för homosexuella, bisexuella, transpersoner, queer och intersexpersoner.

Heterosexuell En person som kan bli kär i någon av det motsatta könet.

Homosexuell En person som kan bli kär i någon av samma kön.

Immigration Invandring. När personer flyttar in till ett land.

Integration Mötet och blandningen mellan olika grupper i samhället.

Intersexualitet Då det ej enkelt går att bestämma det biologiska könet.

Könsidentitet Könet som en person anser sig tillhöra.

Levnadsstandard En persons ekonomiska och materiella nivå, till exempel mat, kläder och bostad.

Låtsasmamma, låtsaspappa, bonusförälder Plastförälder. Se även plastfamilj.

Medellivslängd Anger hur gamla invånarna i genomsnitt blir i ett land.

Migrationsverket En myndighet som bland annat har hand om asylfrågor och medborgarskap.

Myndighet Regeringen, domstolarna, Skatteverket och kommunala socialnämnder är exempel på myndigheter. De genomför och ansvarar för det som politikerna beslutar.

Offentlig sektor Verksamheter i kommuner, regioner och stat som finansieras via skatter.

Ombildad familj En ny familj som har bildats med delar från andra familjer, till exempel när en ensamstående gifter om sig och barnen bor kvar hemma.

Organisation Människor som arbetar tillsammans mot ett mål, till exempel Friends som vill stoppa mobbning.

Pappamånad/mammamånad Föräldraledighet som endast kan tas ut av pappan/mamman till barnet.

Pension Pengar som man får och lever av när man har slutat arbeta (ofta vid 65 års ålder).

Plastfamilj, plastförälder, plastmamma, plastpappa, plastsyskon Ordet plast betyder att man får extra familjemedlemmar på köpet när föräldrarna bildar nya familjer.

Queer Bland annat det som rör individers sexuella läggning, könsidentitet, relationer och syn på normer.

Segregation När människor med olika språk, kulturer och/eller ekonomisk standard inte möts.

Sexuell läggning Vilket/vilka kön en person kan bli förälskad i.

Social trygghet Ett annat ord för socialt skyddsnät.

Socialbidrag Se försörjningsstöd.

Socialförsäkringar Till exempel sjukförsäkring, föräldraförsäkring och pension. De betalas med pengar som vi har betalat i skatt.

Storfamilj En familj där fler personer än mamma, pappa och barn ingår i familjen, till exempel mor-mor och morfar.

Styvmamma, styvmor, styvpappa, styvfvar, styvsyster, styvbror, styvfamilj Ordet styv är ett annat ord för ”plast”. Styvmor betyder plastmamma.

Tolerans Att acceptera och respektera att människor och grupper är olika.

Transexuell En person som upplever sig ha ett annat kön än det biologiska.

Tätort En bebyggd plats där det bor fler än 200 personer. Det är mindre än 200 meter mellan husen.

Umgängesrätt Rätten för en förälder att träffa sitt/sina barn om föräldrarna inte bor tillsammans.

Uppehållstillstånd Ett tillstånd som krävs för att en medborgare från ett annat land ska få vara i landet under en längre tid.

Utfrys En person som inte får vara med i en grupp.

Välfärd Samhället erbjuder medborgarna vård, skola och omsorg.

Välfärdssamhälle Ett samhälle där välfärden kommer alla, framför allt svaga och utsatta grupper i samhället, till del.

Välfärdsstat Ett land som tar ett stort ansvar för att medborgarna ska få chansen att leva ett gott liv.

Värdering En uppfattning om hur bra eller dåligt någonting är.

Äldreomsorg Kommunerna ska erbjuda hemtjänst (bland annat städning och matlagning i hemmet) och äldreboende (särskilda bostäder för äldre).